

“Si som presoners de la història, no fem literatura”

No és la primera vegada que Bezsonoff viatja al passat recent. Ni que situa una novel·la a Algèria. Quin era el motor aquesta vegada per escriure la novel·la? Les ferides per tancar?

—Sí que estan obertes les ferides. I, a més, escrivint els meus llibres intento esbrinar la realitat, és com una investigació. Em documento, lleigeixo, parlo amb la gent... I descobreixo que tot és més complex del que em pensava.

—Vostè tenia un padrastre *pied-noir*. Aquell és el primer contacte que té amb la realitat algeriana?

—No, és molt més antic. El meu pare biològic, com es diu ara, Daniel Bezsonoff, era metge de l'exèrcit francès. Era en una zona molt conflictiva, amb molts combats, però ell no va esmentar això mai, era un secret. Es va casar amb ma mare després de la independència. I restàrem a viure allà, perquè les tropes franceses no van ser evacuades de seguida, restaren a Algèria uns quants anys en virtut dels acords d'Evian, per assegurar la transició. Vivia en un ambient molt castrense, però també celebràvem totes les festes musulmanes, que eren extraordinàries per a un nen de 3 o 4 anys: les espècies, els olors, els pastissos de mel, que són una delícia... Tot això ho he viscut directament. A més, França és plena de *pied-noirs*, n'he conegut molts. A la tornada es van barrejar amb els francesos. Tothom té algú a la família.

—En alguna entrevista li he llegit que li interessen els mons perduts. Això condueix quasi indefectiblement a un cert to tràgic, de recança, com el que hi ha a la novel·la.

—Per poder escriure, cal que m'interessi el tema. Tinc un possible tema per a un llibre, lligat a la història de Catalunya, que, si ho pogués fer, tindria molta acceptació entre els lectors. Malauradament, fa referència a una època que no m'agrada, no m'interessa, i no

L'escriptor Joan Daniel Bezsonoff (Perpinyà, 1963), torna amb 'Matar De Gaulle' (Empúries), una molt bezsonoffiana història que recrea l'atemptat dels 'pied-noirs' d'Algèria contra el general francès. Una novel·la intensa i coral travessada per les seues obsessions.

puic simpatitzar ni amb els personatges ni amb els fets. No hi ha manera que ho escrigui, no em funciona. Quan estic fent alguna cosa, cal que ho integri amb el meu món. I quan parlo amb la gent que hagué de sortir d'Algèria, comparteixo l'enyorança. Hi ha una compenetració nostàlgica, com si diguéssim.

—La història, de fet, està narrada des del punt de vista dels conspiradors, dels *pied-noirs*, militars en alguns casos, gent d'honor que no perdona De Gaulle per haver concedit la independència a Algèria.

—La majoria dels militars que es van revoltar contra De Gaulle no eren francesos de França. Hi havia també *pied-noirs*, però eren gent molt diversa: n'hi havia d'extrema esquerra, d'extrema dreta, de dreta... La guerra va endurir molt les posicions, però al principi, els *pied-noirs* eren molt d'esquerres. La ciutat d'Orà era molt comunista, votava esquerres. L'alcalde d'Alger d'abans de la guerra era socialista. I a poc a

poc, van anar adoptant posicions molt dretanes.

—Es podia haver fet millor el procés de descolonització, però la independència d'Algèria era indefugible. Tot i això, la majoria de personatges de la novel·la no ho volen admetre.

—El cas d'Algèria era molt complicat. A França es veia el Marroc i Tunísia com a països estrangers protegits pels francesos. A Indoxina, als anys 20, el governador general augura que aquell país serà independent algun dia. Mentre que Algèria era una part del territori nacional, com qualsevol altra, com veuen ara a Madrid el Principat de Catalunya. La independència era impensable. De fet, per als *pied-noirs* era casa seva, vivien allí segle i mig, no eren colons. Molts ni tan sols havien anat mai a la França metropolitana. I sovint parlàvem un francès horrible, gens normatiu.

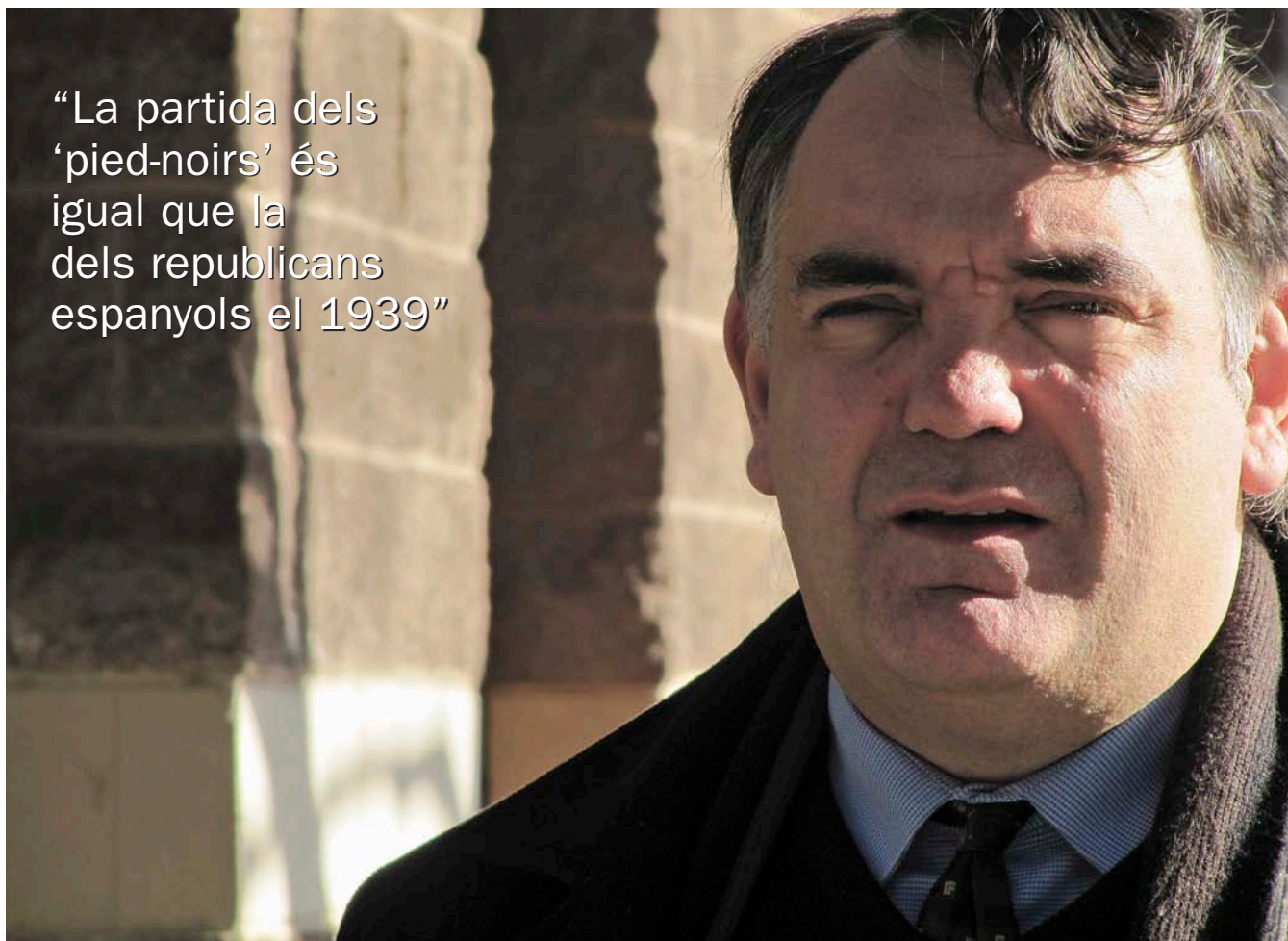
—El llibre defuig una lectura simplista. Hi ha al·lusions a les barbaritats de l'exèrcit francès, però també de l'FNL algerià.

—Al principi els algerians eren molt francesos. Molt. Van anar demanant petites concessions i França els les va negar perquè negava la realitat algeriana, considerava Algèria un territori francès qualsevol. No reconeixia la personalitat del país. I els algerians s'anaren radicalitzant a poc a poc i acabaren recorrent a l'ús de la violència. I França contestava: de cada 10 francesos morts, mataben 1.000 àrabs. Va ser horrible, una guerra francament antipàtica. L'exèrcit francès va perdre el seu honor allà, però els altres foren uns assassins. Entraren en un poble de pagesos algerians que no tenien cap contacte amb França i els degollaren de manera intolerable. Una guerra molt desagradable, sense bons ni dolents. Tothom fou dolent aquí.

—En algun moment del procés vostè s'adona que la recreació fidel de l'atemptat no funciona, no se sent còmode. I decideix literaturitzar la història amb elements de collita pròpia.

—Va ser complicat. Fa anys que volia fer una novel·la sobre l'arribada dels francesos algerians a la Catalunya Nord, una trobada molt difícil. I, al mateix temps, fer una recreació de l'atemptat al Petit-Clamart [la cruïlla de carrers on tingué lloc l'atac a De Gaulle], i aquí jo era presoner de la història real, em convertia en un novel·lista i no en un

“La partida dels ‘pied-noirs’ és igual que la dels republicans espanyols el 1939”

historiador, i és molt diferent. No hi havia manera de fer-ho. Aleshores vaig fer una mica com Stendhal –al meu nivell, evidentment– i el personatge Fabrizio del Dongo de *La cartoixa de Parma*. La tasca del novel·lista és impregnar-se de la història i, en un moment donat, fugir. Si ens quedem presoners de la història no és literatura, és història.

—**Soprèn la concentració d’informació en una novel·la tan breu, la quantitat de coses que hi ha. Per exemple, la trama sud-africana, l’interès dels afrikaner perquè Algèria continuara sent francesa.**

—Això va passar. Hi havia unes quantes connexions, però molt febles. Hi hagué dos Estats que ajudaren una mica els rebels de l’OAS i els generals del pronunciament del 1961: Sud-àfrica, que vivia en ple *apartheid* i volia que hi hagués presència blanca al nord del continent; i Israel, a qui li interessava un Estat europeu a Algèria perquè així tenia un enemic menys. Malauradament, no he pogut accedir als arxius sud-africans

ni israelians. Però *si non è vero, è ben trovato*. Després, tinc una passió per les llengües, entre les quals hi ha l’*afrikaans*.

—**Tot just, un tret de la seua narrativa és l’exuberància lingüística. En aquesta hi ha referències a l’afrikaans, al provençal, al català... Un mitjà occità se sorprenia del seu domini d’aquella llengua.**

—He viscut molts anys a l’Occitània, vaig passar gran part de la meua infantesa als Alps occitans. L’occità és una llengua molt semblant al català. Sóc rossellonès, i el català que jo parlo és una mena de transició entre occità i català.

—**L’arribada dels pied-noirs a Catalunya Nord suposà un element de francesització.**

—Perquè aquesta gent no sabien res de la història del país, ni tan sols que parlaven català. Pensaven que parlaven valencià, *patuet* [el català d’Algèria] o mallorquí, depenia dels llocs. Però el gentilici “català” el coneixien tan sols alguns intel·lectuals. Eren gent sense lletres, sense instrucció. Hem de pensar

que la partida dels *pied-noirs* és exactament igual com la dels republicans espanyols el 1939: el mateix patiment... Pobra gent, amb un fardell i la gàbia del canari, gent desesperada.

—**Un altre tema de la novel·la és la identitat. És interessant en un autor com vostè, d’origens russos, educat en un Estat com França, però catalano-parlant i escriptor en català.**

—Crec que sóc l’únic escriptor català amb un cognom rus. I, a més, sóc de la Catalunya Nord. Només un alguerès d’origens polonesos em podria passar al davant [riu].

—**Vostè ha dit que se sent un exiliat interior i el conservador d’una llengua ferida de mort.**

—Totalment. Aquí el català va molt malament. És com un solar conreat el qual la urbanització se’l va menjant. Quan passo a l’Empordà em sento més a casa meua que a casa meua, que estic envoltat de jacobins. És paradoxal.

Xavier Aliaga